

Redaktionelt forord: 1968 - et jubilæum

Jubilæer og mærkedage kan tage mange forskellige former; nogle bliver forbigået i stilhed, ja helst glemt, andre bliver fejret med pomp og pragt. Det så man tydeligt i 2017, hvor vi havde tre store jubilæer, 100-året for Danmarks salg af De Vestindiske Øer, 100-året for den Russiske Revolution og 500-året for Martin Luthers teser og Reformationens start.

Salget af De Vestindiske Øer blev *markeret* med en tale på St. Croix af vor statsminister, hvor han betegnede kolonitiden som ”en mørk og skamfuld del af dansk historie”. Den Russiske Revolutions jubilæum blev stort set *negligeret* i både Danmark og Rusland – den var en fejltagelse. Luthers tesers 500-årsdag blev derimod intenst *diskuteret*; der var flere hundrede foredrag i kirker og folkeuniversiteter fra Skagen til Gedser og fra Ribe til Rønne; der blev udgivet over en snes bøger fra store flerbinds værker til små debatbøger og pjecer. Nogle af dem så Luther som vort demokratis fader, andre så ham som en anti-semitisk skriftfundamentalist. Han kunne i hvert fald bringe sindene i kog.

50-året for 1968, minder nok mest om Luther. Også 1968 kan stadig bringe sindene i kog. Det var medbestemmelsen, der brød igennem efter professorvældet; opgøret med kvindeundertrykkelsen og en bornert kønsmoral; studenter og arbejderes forsøg på at reformere et klassesdelt samfund og et stivnet demokrati; en protest mod en brutal Vietnam-krig og en kold krigs trussel om atomragnarok; og også i mange kredse en blindhed over for de kommunistiske diktaturer og fundamentalistisk marxisme. Det er værd at minde om, at 2018 også er 200-året for Karl Marx’ fødsel - men det er der næppe mange, der vil fejre.

I den her forbindelse er det nok vigtigt at sondre mellem historie og erindring. ”Virkeligheden” og den ”virkelige” historie er uoverskueligt kompliceret med modstridende tendenser og med centrale og betydningsløse detaljer blandet sammen i et forvirrende virvar. Allerede den historiske forskning forenkler det komplicerede billede; man prøver at skabe sammenhængende beretninger ved at koncentrere sig om de vigtigste årsagssammenhænge.

Men langt videre går ”erindringerne”. Her er intentionen ikke at komme med en så objektiv beretning som muligt, men at uddrage en lære af historien, som den enkelte eller samfundet kan leve efter. Erindringerne bliver et ideal eller et skræmmebillede, der kan indgå i debatten som en lærerig case. Det er i og for sig ikke helt afgørende, hvor tæt disse erindringer er ved den faktiske historie; de er en fortolkning, og en fortolkning, der er præget af den nutid, der foretager tolkningen. Hverken holdningen til et kommunistisk diktatur eller til professorvældet har nogen aktualitet i dag. Men ikke desto mindre kan 1968 stadig bruges i debatten som eksempel på, hvordan selv kloge mennesker kan lade sig forføre af en tilsyneladende logisk opbygget ideologi nogle vil så i dag sige, at den farlige ideologi er neoliberalismen. 1968 kan også eksemplificere, hvordan

man kan sætte fantasien og kreativiteten over effektiviteten og arbejdsmarkedskompetencen. 1968 er en levende erindring; en erindring der i sine forskellige former måske ligger langt fra, hvad der faktisk skete i 1968. Måske endda en opfattelse, der er mere præget af vor tid end af, hvad der faktisk skete for 50 år siden. Og hvis sådanne billeder og tolkninger på nyttig vis kan bidrage til debatten i dag, er det måske heller ikke så dårligt.

Ideen i dette temanummer er ikke desto mindre at bringe noget frem om, hvad der faktisk skete dengang. De fleste af artiklerne i dette nummer er vidneberetninger fra perioden. Man kan måske sige kilder til forståelsen af perioden mere end analyser af perioden. Men også kilderne ser begivenhederne fra en bestemt synsvinkel. Der er centrale begivenheder, der bliver beskrevet af flere forskellige; der er en del overlap. Men netop, fordi tolkningerne og beskrivelserne ikke er objektive, kan det være nyttigt af få flere forskellige beretninger om samme episode.

Mange af artiklernes billeder er collager af meget forskellige brudstykker, så det er ikke uden videre muligt at give et kort dækkende billede af de enkelte bidrags indhold. Men skal man alligevel antyde et hovedtema i de enkelte indlæg, må det blive noget i retning af følgende. De to første artikler giver et meget bredt overblik over begivenhederne; *Steen Bille Larsens* er en deltagerberetning fra en af periodens politiske aktivister, mens *Steven Jensen* er en yngre historikers analyse bygdende på års forskning mange år efter, begivenhederne fandt sted. De følgende artikler tager mere specifikke emner op. *Drude Dahlerup* behandler kvindeoprøret, og *Niels Kærgård* og *Christian Hjorth-Andersen* koncentrerer sig om universiteterne og studenteroprøret i 1968. *Michael Bøss* begynder på Esbjerg Statsskole i 1968 og drager linjerne herfra frem til nutidens nye højre i USA. *Frans Gregersen* koncentrerer sig om den 9. marts 1970, hvor Københavns Universitet blev besat, rektors cigarer røget og hans sherry drukket. *Henning Salling Olesen* ser på universitetsreformerne og opbygningen af RUC i 1970’ernes begyndelse. Endelig ser *Lars Alex Petersen* på universitetsmarxismen, som den så ud på RUC 10 år efter 1968. Til sidst er samlet en buket af korte glimt fra begivenhederne dengang; *Per Øhrgaard* ser på oprøret i Berlin og *Ove Kaj Petersen* på det i Paris; *Christian Nissen* var studenterrådsformand i 1968; *Mette Wier* gik i Folkeskolen, og *Bertel Haarder* så oprørets bagside; *Carsten Koch* var sidst i 1970’erne lektor i marxistisk økonomi på Københavns Universitets Økonomisk Institut. Også disse korte glimt giver vigtige bidrag til forståelse af, hvad der faktisk skete, og hvordan det så ud fra meget forskellige synsvinkler. Uden for temaet er en artikel af *Toe Reinholt Fosgaard* og *Lars Gärn Hansen* om Richard Thaler, der fik Nobelprisen i økonomi i 2017. Den er et led i Samfundsøkonomens løbende orientering om, hvem der får Nobelprisen i økonomi.

*Professor emeritus Niels Kærgård
Temarektor*